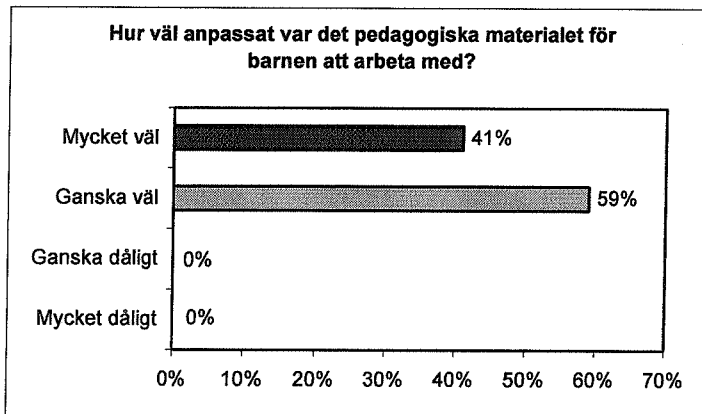

Figur 3.7. Svarsfördelning för frågan "Hur väl anpassad var affären för barnen att leka i?". 39 personer besvarade frågan.

Figur 3.8. Svarsfördelning för frågan "Hur väl anpassat var det pedagogiska materialet för barnen att arbeta med?". 32 personer besvarade frågan.

På frågan om vad pedagogerna tyckte om Lekopricksaffärens utformande, tyckte 80 % att det var mycket bra och 20 % tyckte att det var ganska bra. (figur 3.9). Några kommentarer om affärens utformande:

"Jättebra! Den var inspirerande framförallt"

"Genialiskt!"

"Det är en jättebra idé- Det bästa sättet för barn att lära är ju genom att leka samtidigt som man lär...och använda händerna...och det här med att kommunicera med varandra och inte bara lyssna på vuxna."

"Välarbetat och välgjort. Det blev nästan som på riktigt"

"Bra hyllor, stabilt och robust"

Några invändningar som fanns mot affären var att det var lite trångt, och någon hade förväntat sig att affären skulle vara mer omfattande och innehålla fler typer av varor (till exempel kläder och skor).

Majoriteten av de tillfrågade pedagogerna ansåg att även det pedagogiska materialets utformande och innehåll var mycket bra (42 %), eller ganska bra (55 %). Resterande 3 % tyckte att utformande och innehåll var ganska dåligt (figur 3.10). 38 personer besvarade frågan. Några kommentarer om det pedagogiska materialets utformande:

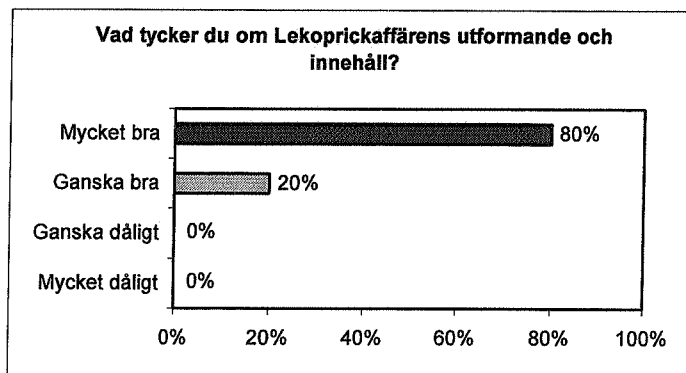
"Mycket bra när det gäller cd:n"

"Egentligen är jag emot att barn sitter vid datorn, för det gör de säkert hemma ändå. Men den här cd-romen var bra. Barnen lärde sig jättemycket!"

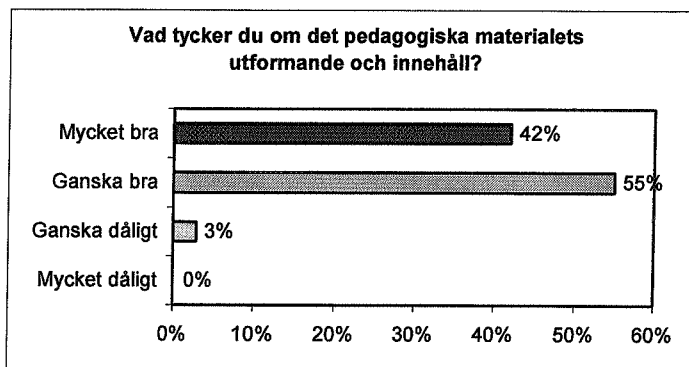
"Bra underlag för undervisningen"

"Skulle kunna vidareutvecklas"

I djupintervjuerna framkom även att det pedagogiska materialet var användarvänligt för pedagogerna själva.

Figur 3.9. Svartsfördelning för frågan "Vad tycker du om Lekopricksaffärens utformande och innehåll?".

Figur 3.10. Svartsfördelning för frågan "Vad tycker du om det pedagogiska materialets utformande och innehåll?". 38 personer besvarade frågan.

Ledde Lekopricksaffären till förändringar i attityd hos pedagogerna och barnen?

Har pedagogernas inställning förändrats och har de lärt sig något?

Lekopricksaffären tycks ha fått ett positivt mottagande av samtliga verksamheter. På en fråga som löd "Hur var din inställning till projektet till en början?" svarade 27 % "ganska positiv" och 73 % menade att de inledningsvis varit mycket positiva till projektet (figur 3.11). 45 pedagoger besvarade den frågan. Vidare menade drygt hälften, 59 %, av de tillfrågade att deras eget intresse för miljö- och rättvisemärkning ökat i samband med Lekopricksaffären. 41 % svarade att intresset var oförändrat efter att de arbetat med Lekopricksaffären (figur 3.12). Tre personer som svarade att deras intresse hade ökat påpekade att det ökat "något" eller "i viss mån". Några menade att intresset hade ökat, då Lekopricksaffären givit mer lust att fortsätta driva den här typen av frågor:

"Jag vet inte om det har ökat egentligen, för jag hade det mycket innan också... Men jag vill nog ändå säga att det har ökat, för man får ju mer lust att fortsätta i de banorna."

Två pedagoger kommenterade sin intresseökning med att de hade lärt sig mer genom projektet. Det kan här noteras att dessa pedagoger talade om intresse och kunskap synonymt. Flera (sex stycken) pedagoger som svarade att deras intresse hade varit oförändrat i och med kontakten med Lekopricksaffären, kommenterade att deras intresse redan innan projektet var mycket stort.

Det kan alltså sägas att ungefär hälften av alla pedagoger har fått ett ökat intresse för miljö- och rättvisemärkning efter att ha besökt eller lånat Lekopricksaffären.

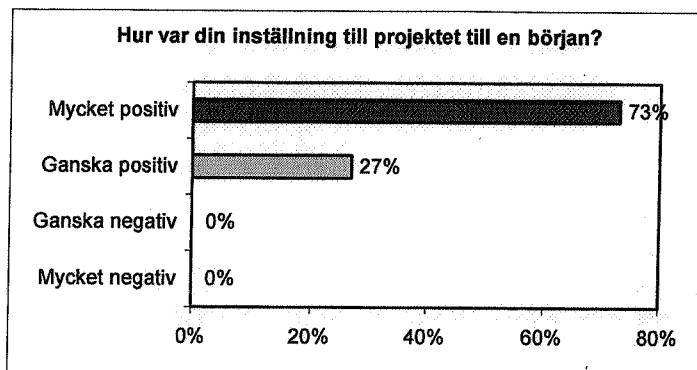
När det gäller attityden till miljö- och rättvisemärkning tillfrågades pedagogerna om hur deras inställning till detta var efter att de besökt Lekopricksaffären. Av de 43 personer som besvarade frågan, svarade 81 % att deras inställning var mycket positiv och 19 % sa att den var ganska positiv (figur 3.13). Merparten av de intervjuade pedagogerna, 87 % (figur 3.14), tyckte dessutom att Lekopricksaffären givit dem nya kunskaper. Frågan besvarades av 45 personer.

Fyra pedagoger nämnde särskilt kunskaperna om rättvisemärkning som nya. Kommentar från en av dem:

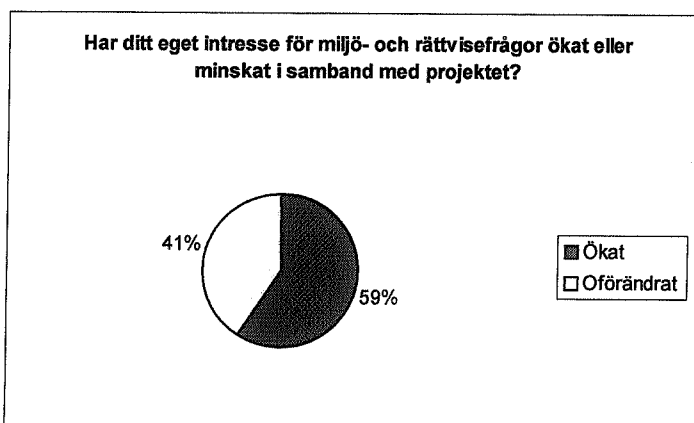
"(...) rättvisemärket. Jag hade nog inte förstätt hela innebörden med det, trodde att det bara handlade om vuxna. Utan att det är hela konceptet...att det är från grunden. Trodde bara att det handlade om att företag utomlands skulle vara schysta i sin policy vad gäller löner och liknande."

En pedagog tyckte att hon redan visste vad märkningarna står för, men att hon lärt sig mer om vilket utbud av varor det finns som är miljö- och rättvisemärkta. Några menade att de i någon mån lärt sig något nytt. Två personer påpekade att de lärt sig mer genom de faktabroschyrer som följt med Lekopricksaffären.

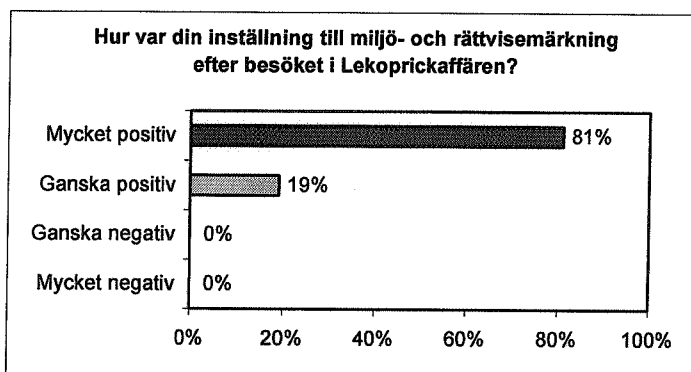
Några av dem som svarade att de inte lärt sig något nytt menade att de sedan tidigare redan visste mycket om miljö- och rättvisemärkning. Den pedagog som svarade "vet ej" ansåg att det inte fanns något material att lära sig av (denne hade besökt Lekopricksaffären när den stod uppställd på ett bibliotek).

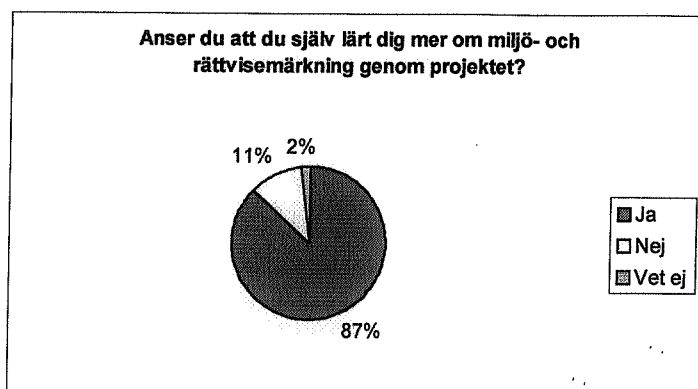
Figur 3.11. Svarsfördelning för frågan "Hur var din inställning till projektet till en början?". 45 personer besvarade frågan.

Figur 3.12. Svarsfördelning för frågan "Har ditt eget intresse för miljö- och rättvisefrågor ökat eller minskat i samband med projektet?". De svarsalternativ som gavs var "ökat", "minskat" och "oförändrat". 45 personer besvarade frågan.

Figur 3.13. Svarsfördelning för frågan "Hur var din inställning till miljö- och rättvisemärkning efter besöket i Lekopricksaffären?". 43 personer besvarade frågan.

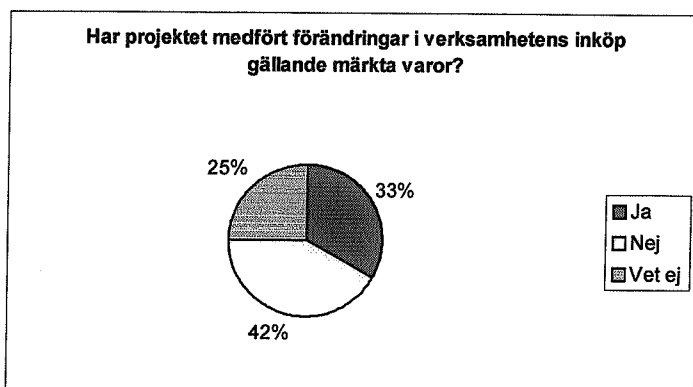
Figur 3.14. Svartsfördelning för frågan "Anser du att du själv lärt dig mer om miljö- och rättvisemärkning genom projektet?". 45 personer besvarade frågan.

Har fler än de intervjuade pedagogerna berörts?

Om kunskapen spridits längre än till den intervjuade pedagogen är svårare att bedöma. Vid besöksintervjuerna ställdes frågan om det skett en kunskapsspridning inom lärarkollegiet. Svaren är mycket blandade. En pedagog svarade nej och en annan att det inte skett i den utsträckning hon trott, men att detta kan bero på att det främst varit hon som arbetat med Lekoprickaffären. En person tyckte att det var svårt att avgöra i vilken mån just Lekoprickaffären bidragit till en kunskapsspridning eftersom skolan arbetar miljöinriktat. Två pedagoger svarade att Lekoprickaffären har bidragit till en kunskapsspridning inom lärarkollegiet, en svarade att personalen diskuterat det här, men främst i samband med projektet, och i ett fall hade en av den intervjuades kollegor varit särskilt drivande i att sprida kunskap. Vid en av telefonintervjuerna påpekade dessutom en pedagog:

"Många lärare har lärt sig om rättvisemärkning, det var okänt för flera innan".

I viss mån har Lekoprickaffären bidragit till att man handlar mer miljö- och rättvisemärkta varor till verksamheten än tidigare, även om det är svårt att bedöma om Lekoprickaffären hade en direkt effekt. På frågan "Har projektet medfört förändringar i verksamhetens inköp gällande miljömärkta varor?" svarade 32% "ja", 43% "nej" och 25% "vet ej" (figur 3.15). 45 personer besvarade frågan.

Figur 3.15. Svartsfördelning för frågan "Har projektet medfört förändringar i verksamhetens inköp gällande märkta varor?". 45 personer besvarade frågan.

I de fall där verksamhetens inköp hade förändrats gavs några exempel på vilken typ av inköp som påverkats. Det handlade exempelvis om rengöringsprodukter, KRAV-märkt mjölk och rättvisemärkta fotbollar. En pedagog berättade att andelen miljömärkta varor i deras inköp ökat från 7 % till 18 %. Ett flertal (fem stycken) av dem som svarade "ja" påpekade att Lekoprickaffären, tillsammans med andra miljöprojekt, eller ett generellt miljötankande i verksamheten, lett till att de köper in fler miljömärkta produkter nu än tidigare. Av dem som svarade "nej" kommenterade över hälften att verksamheten redan innan handlade miljömärkta varor, och bland dem som svarade "vet ej" kommenterade fem pedagoger att verksamheten redan innan projektet handlade miljövänligt. Två sa att verksamhetens inköp hade förändrats men inte enbart på grund av Lekoprickaffären, utan under ett mer långtgående miljöprojekt de haft. Som tidigare nämnts tycks det alltså vara svårt att avgöra i vilket omfattning just Lekoprickaffären bidragit till ändrade beslut när det gäller inköp av miljö- och rättvisemärkta varor.

Sammanfattningsvis kan det sägas att de intervjuade pedagogerna var positivt inställda till Lekoprickutställningen och att den har ökat kunskapen om miljö- och rättvisemärkning hos de flesta av pedagogerna. Lite mindre genomslagskraft har Lekoprickaffären haft när det gäller att öka pedagogernas intresse för miljö- och rättvisemärkning. När det gäller attityd var de flesta pedagoger efter att de lånat eller besökt Lekoprickaffären mycket positiva i sin inställning till miljö- och rättvisemärkning. Det var svårare att uttala sig om Lekoprickaffären påverkat den övriga verksamheten, som kollegornas kunskaper och verksamhetens beslut om inköp. När det gäller verksamhetens inköp tycks i några fall inte Lekoprickaffären ensam, utan tillsammans med andra miljöprojekt, ha påverkat dem att köpa fler miljömärkta varor. I många fall där Lekoprickaffären inte ansågs ha påverkat verksamhetens inköp (de som svarat "nej" eller "vet ej") påpekades det att verksamheten redan tidigare handlade miljömedvetet.

Har barnen lärt sig något genom Lekoprickaffären?

Lekoprickaffären har givit de flesta barn en ökad förståelse för miljö- och rättvisemärkning, enligt pedagogerna. På frågan "Upplever du att barnens förståelse för miljö- och rättvisemärkning ökat eller minskat i samband med arbetet med Lekoprickaffären?" svarade 88 % "ja" och 12 % att den var oförändrad (figur 3.16). 42 personer besvarade frågan.

En följdfråga ställdes om hur pedagogerna hade observerat barnens ökade förståelse. Flera (13 stycken) sa att de upplevde att barnens förståelse ökat eftersom barnen observerade märkningar på saker i rummen eller på produkter vid matbordet. Andra sa att de sett en ökad medvetenhet hos barnen när de pratat om olika märkningar med dem. Ytterligare några (fyra stycken) sa att barnen pratat om märkningar med sina föräldrar. Det kunde till exempel vara att barnen förklarat olika märkningars betydelse för dem eller att de hade letat efter miljömärkta varor när de varit och handlat med sina föräldrar. Många pedagoger berättade att barnen framförallt tog till sig rättvisemärkning. De menade att den rättvisemärkta fotbollen hade givit upphov till mycket diskussion.

En pedagog berättar:

"Det där med rättvisemärkt det är de jättenoga med, att barn inte ska behöva arbeta och sådana saker. Så det satte ju sina, jag ska inte säga spår, men de är ju väldigt införstådda med att de tycker det är bra."

För att mäta hur varaktig den kunskap/förståelse om miljö- och rättvisemärken som barnen förvärvat genom Lekoprickaffären varit, ställdes frågor om de spontant pratat om miljö- och rättvisemärken direkt efter besöket och även en tid efteråt. På frågan "Hände det att barnen spontant pratade om miljö- och rättvisemärkning direkt efter besöket i Lekoprickaffären?",

besvarad av 45 personer, svarade 78 % "ja", 11 % "nej" och 11 % "vet ej" (figur 3.17). I många fall (18 kommentarer) hade det spontana pratet uppstått i samband med att barnen observerat märkningar på varor som funnits i verksamheten. Ofta hade detta skett i samband med måltider, barnen observerade produkter eller frukt som stått på bordet och letat efter märken. En pedagog sa så här:

"Allt ifrån när vi äter (...) de ser olika varor, när de går på toaletten och tvättar sig ser de att 'den här tvålen har inget märke, det är inte en sån som vi ska ha' "

Några pedagoger berättade att barnen hade pratat med sina föräldrar. I flera fall hade barnen följt med i butiken när föräldrarna handlat och letat märken. En av pedagogerna berättade:

"De pratade om det hela tiden, även hemma. Som jag sa tidigare så fick ju föräldrarna i många fall ta med sig den där broschyren med märkena när de veckohandlade, till exempel."

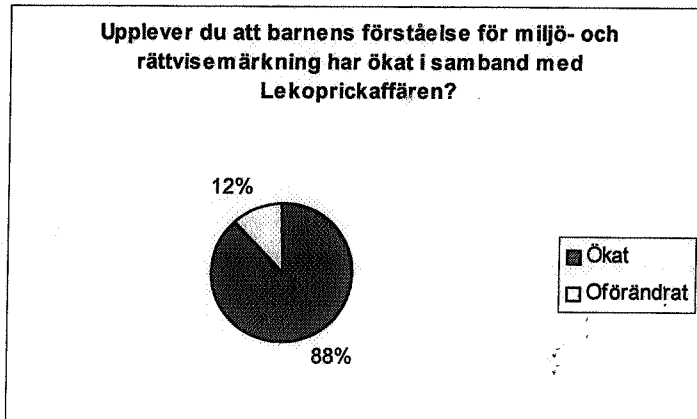
Ytterligare en av pedagogerna berättade:

"Barnen fick ökad kunskap. Började lära mig om rättvisemärkning"

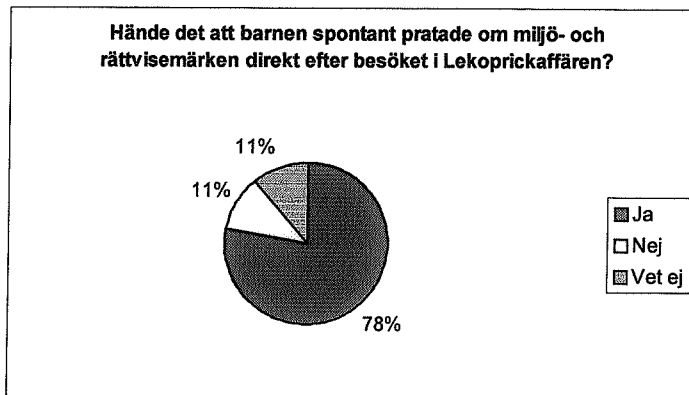
På frågan "Och nu, en tid efter besöket i Lekopricksaffären, händer det att barnen spontant pratar om miljö- och rättvisemärken?", besvarad av 37 av pedagogerna, svarade 38 % "ja", 40 % "nej" och 22 % "vet ej" (figur 3.18).

Bland dem som svarade "ja" var det vanligast att barnen en tid efter besöket i Lekopricksaffären spontant pratade om miljö- och rättvisemärkning då de sett varor i verksamheten som varit märkta och liksom i exemplen ovan var det för det mesta i samband med måltider. Några som svarade "vet ej" kommenterade detta med att de inte kunde observera det eftersom barnen inte längre fanns kvar inom verksamheten. Det gällde till exempel förskolebarn som nu börjat skolan. Av dem som svarade "nej" kommenterade några pedagoger att barnen som besökte affären var för små för att minnas, andra kommentarer handlade om att intresset svalnat hos barnen när det gått en tid.

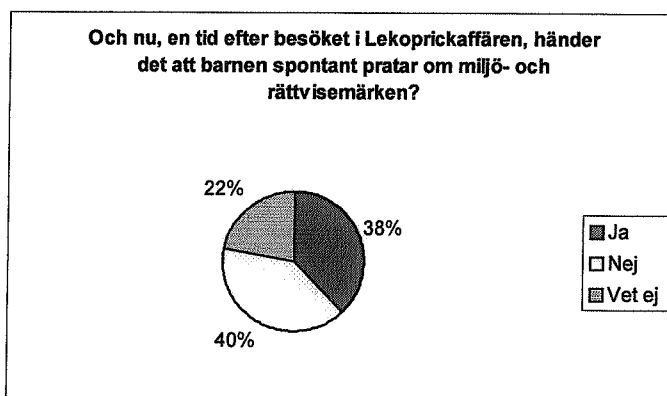
Det spontana pratet om miljö- och rättvisemärkning hade alltså minskat från 78 % strax efter besöket i affären, till 38 % när en tid hade gått. Det skulle kunna tänkas att de skolor som besökt/lånat Lekopricksaffären under år 2005 i större utsträckning svarade nej på frågan om det spontana pratet en tid efter Lekopricksaffären jämfört med dem som besökt Lekopricksaffären under 2006, beroende på att längre tid har förflutit i det tidigare fallet. Någon sådan skillnad har dock inte kunnat påvisas statistiskt, varför förändringen speglar en verklig minskning i spontant prat.

Figur 3.16. Svartsfördelning för frågan "Upplever du att barnens förståelse för miljö- och rättvisemärkning har ökat i samband med Lekopricksaffären?". De svarsalternativ som gavs var "ökat", "oförändrat" och "minskat". 42 personer besvarade frågan.

Figur 3.17. Svartsfördelning för frågan "Hände det att barnen spontant pratade om miljö- och rättvisemärken direkt efter besöket i Lekopricksaffären?". 45 personer besvarade frågan

Figur 3.18. Svartsfördelning för frågan "Och nu, en tid efter besöket i Lekopricksaffären, händer det att barnen spontant pratar om miljö- och rättvisemärken?". 37 personer besvarade frågan.

Spred barnen sin kunskap vidare?

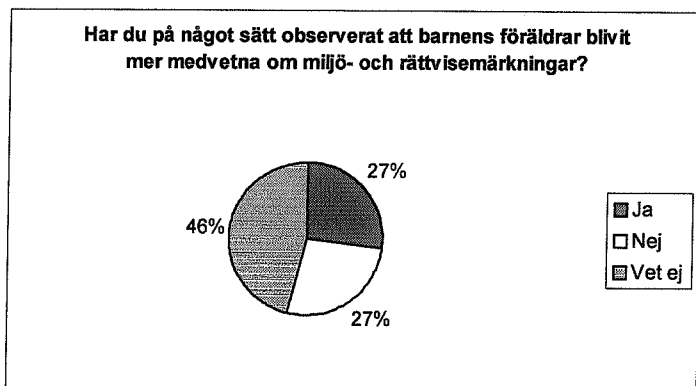
Som redan framkommit hade en del barn pratat med sina föräldrar om miljö- och rättvisemärkning. De intervjuade pedagogerna blev tillfrågade om medvetenheten hade ökat hos barnens föräldrar, men denna fråga upplevdes som svår att besvara. På frågan "Har du på något sätt observerat att barnens föräldrar blivit mer medvetna om miljö- och rättvisemärkning i samband med Lekopricksaffären?" svarade 26 % "ja", 28 % "nej" och 46 % "vet ej" (figur 3.19). 44 pedagoger besvarade frågan.

Bland dem som svarade "ja" påpekades det ofta att personalen själva hade pratat med föräldrarna eller skickat hem information till dem. Andra menade att föräldrarna tycktes ha blivit mer medvetna eftersom de kommit till personalen med kommentarer. Dessa tycktes vara av olika karaktär; citat från två olika pedagoger får illustrera:

"Föräldrarna kom med frågor till personalen"

"Ja, indirekt har de blivit så. Sen kanske inte de kan allting, men några av barnen har ju absolut påverkat hemma. Och som sagt, det har ju inte varit så att föräldrarna har kommit och sagt att det är jobbigt utan de är mer... både positivt överraskade och sen att de tycker att det är roligt att barnen är medvetna. (...) Så på det sättet har föräldrarna också blivit det, kanske inte alla, men jag tror många, ett flertal."

Några av dem som svarade "vet ej", sa även de att de hade gett material till föräldrarna, eller att barnen hade pratat med dem. Däremot tyckte de inte att de kunde uttala sig om det hade fått någon effekt.

Figur 3.19. Svartsfördelning för frågan "Har du på något sätt observerat att barnens föräldrar blivit mer medvetna om miljö- och rättvisemärkning?". 44 personer besvarade frågan.

Om man tar hänsyn till hela intervjuerna, och inte bara de kommentarer som givits till ovan redovisade fråga, framkom det ofta att barnen hade pratat med eller informerat sina föräldrar om miljö- och rättvisemärken, eller att föräldrarna engagerats på något annat sätt. Exempel på detta var att de hade fått information hemskickad, att barnen fått i läxa att ta med märkta förpackningar till skolan eller i ett fall, att föräldrarna lekte med barnen i affären. Även om det inte går att mäta huruvida detta innebär att föräldrarnas medvetenhet om miljö- och rättvisemärkning har ökat, kan det ändå sägas att de genom barnen eller pedagogerna blivit uppmärksammade på ämnet.

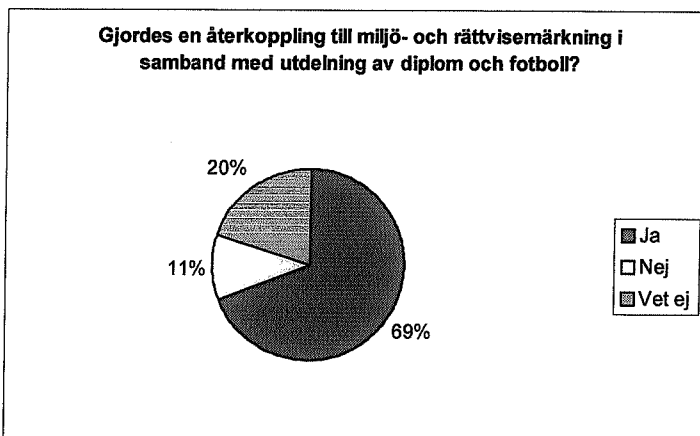
Sammanfattningsvis kan det sägas att Lekopricksaffären har väckt kunskap hos de flesta barn. I den mån man har kunnat observera den har kunskapen dock verkat vara ganska kortlivad, även om den för 39 % verkar ha varit mer varaktig. Det bör påpekas att det kan finnas en kvarvarande kunskap hos barnen som inte har kunnat mätas. Ämnet har i ett flertal fall introducerats för barnens föräldrar på olika sätt, antingen genom barnen själva eller genom pedagogerna. Det var dock svårt för pedagogerna att svara på om föräldrarnas medvetenhet om miljö- och rättvisemärkning ökat.

Vad hände sedan?

Skedde en återkoppling vid utdelning av fotbollen?

För att få en uppfattning om hur man eventuellt hade följt upp projektet, ställdes en fråga om det gjorts en återkoppling till miljö- och rättvisemärkningsfrågor i samband med utdelning av diplom och fotboll till barnen. 69 % av de 45 pedagoger som besvarade frågan sa att man gjorde någon typ av återkoppling till projektet vid det tillfället (figur 3.20), såsom att man pratade om märkningar igen. En pedagog berättar:

"Det dröjde några veckor innan barnen fick fotbollen och diplom. Då hade vi samling på morgonen och visade fotbollen med märket och frågade: Är det någon som vet vad märket betyder? Så fick de räcka upp handen och berätta. De kunde ju det där, de kom ihåg precis vad märket innebär."

Figur 3.20. Svarsfördelning för frågan "Gjordes en återkoppling till miljö- och rättvisemärkning i samband med utdelning av diplom och fotboll?". 45 personer besvarade frågan.

Långsiktig påverkan

För att ta reda på om Lekopricksaffären på något sätt påverkat verksamheten på ett mer långsiktigt sätt, ställdes en fråga om huruvida projektet fortsatt att vara ett inslag i den dagliga verksamheten, både Lekopricksaffären mer specifikt och i ett bredare perspektiv, det vill säga miljöarbete i stort. 38 % av de 45 personer som besvarade frågan ansåg att Lekopricksaffären i någon mån hade påverkat verksamheten (figur 3.21).

På sju av dessa skolor har Lekopricksaffären levt vidare som koncept. Bland annat har pedagogerna tillsammans med barnen skapat egna affärer med Lekopricksaffären som förebild. *"Vi leker affär med samma typ av varor"*

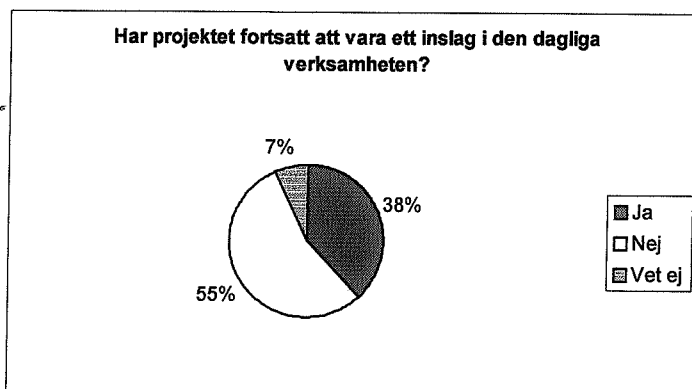
"Vi har gjort en egen affär. Vissa varor som finns i den är märkta. Vi använder fortfarande Lekoprickspel, vilket gör att barnen fortsätter att se och lära sig om märkena".

På nio skolor ansåg personalen att Lekopricksaffären hade haft mer indirekta effekter, såsom att man initierat någon typ av miljöinsats inom verksamheten. Två av kommentarerna:

"Skolan har ett fortgående miljöarbete. Tror att Lekopricksaffären 'sådde ett frö' "

"Vi har en ekologisk vecka, då vi bjuder in föräldrarna och bjuder på KRAV-märkt fika"

Ytterligare två skolor hade blivit inspirerade att göra egna affärer, dock inte med fokus på miljö- och rättvisemärkning, och två pedagoger från andra skolor nämnde att de fortfarande arbetar med det pedagogiska materialet. Det betyder alltså att Lekopricksaffären på olika sätt fortfarande påverkar arbetet på vissa av skolorna/förskolorna.

Figur 3.21. Svartsfördelning för frågan "Har projektet fortsatt att vara ett inslag i den dagliga verksamheten?". 45 personer besvarade frågan.

Utvärderande/avslutande frågor

Lekopricksaffären som metod

För att utvärdera Lekopricksaffären som generell metod, ställdes frågan "Tycker du att det här är en bra metod för att öka barns kunskaper inom ett visst ämne?". Samtliga medverkande pedagoger ansåg att det var en bra metod. Några kommentarer på denna fråga:

"Ja, absolut! Att uppleva, ta och känna - det är så mindre barn lär sig!"

"Lär och lek samtidigt, det är den bästa metoden! Ha sko! (...) man lär ju genom lek. När barn leker så är det på riktigt. Det är det ju. Och de samarbetar och lär sig så mycket. Inte bara att de lär sig miljöarbete utan de lär sig så mycket. (...) De lär sig verkligheten och de lär sig roller."

"Ämnet är svårt att ta sig an men det är underlättande med denna utformning! Bra att det var 'färdigpackat'."

"Det är bra, men både och, hur mycket kopplar de egentligen? Är rädd att det bara bli lite skattjakt och att de kanske inte lär sig så mycket."

Dessutom sa i stort sett alla tillfrågade, 98 %, att de kunde tänka sig att använda Lekopricksaffären igen inom sin verksamhet. I det fall där pedagogen inte kunde tänka sig att använda affären igen var de elever hon besökt utställningen med 15 år gamla. Hon tyckte att Lekopricksaffären är en "bra idé, men oanvändbar för 15-åringar i den form den är nu."

Flera pedagoger sa dessutom uttryckligen att de vill boka Lekopricksaffären igen och många har rekommenderat utställningen till kollegor på andra skolor/förskolor.

Egna funderingar

De intervjuade pedagogerna hade även en del allmänna synpunkter på och tankar kring Lekopricksaffären:

"Tycker att det är viktigt med den här typen av projekt. Växthuseffekten och så vidare, kan verka så hopplöst för barnen. Viktigt att peka på att det finns saker att göra, att det faktiskt finns möjligheter."

"Affärlek startar barn ibland, de leker affärlek i sandlådan, jämt och ständigt. Det är deras vardag. Barn leker vardagen. De leker det som händer i deras liv. (...) Och handla i affär, det gör de jämt!"

"Väldigt mycket broschyrer, inte miljövänligt! Överdistribution av CD-rom skivor. Går det inte att sköta mer av informationen via Internet?"

"(...) är det någon gång man kan lära barn, och se till att den här attitydförändringen blir långsiktig, så är det ju att börja när de är små. (...) Jag tycker det är otroligt bra att någon äntligen har vaknat och satsar på det här. Och framförallt, vi har ju ändå skolplikt här i landet och jag tycker det här är en jätteviktig del som de ska lära sig. (...) Jag tycker att det var ett jättebra projekt, verkligen. Jag hoppas det lever kvar till många barn efter, också."

"Jag såg nog mer meningen med leken i det här projektet. När jag fick reda på det... vi vuxna kan prata om miljömärkning och annat, men det hamnar aldrig ner i leden till barnen på samma sätt och det här var ett utmärkt sätt att nå dem. Sedan såg jag också nyttan med att få hit en affär...att få in det i lek på ett annat sätt. Man måste leka in kunskap hos barn. Att sätta sig och bara förklara kan ibland vara svårt. Här fick de både en förklaring och en lek i det och då satte det sig på ett annat sätt - de pratar fortfarande om det."

SAMMANFATTANDE KOMMENTARER

Pedagogerna har kommit kontakt med Lekopricksaffären på många olika sätt. Det har därför inte gått att göra någon jämförelse mellan de olika kontaktsätten för att ta reda på om något specifikt sätt var mer framgångsrikt än ett annat.

När pedagogerna berättade varför de valt att låna eller besöka Lekopricksaffären var en vanlig motivering miljöaspekten; det kunde vara att affären passade in i ett större miljöprojekt eller att personalen tyckte miljöfrågor var viktiga att ta upp.

Både affär och pedagogiskt material uppfattades som bra utformade, väl anpassade till barnen och roligt för barnen att arbeta med, i synnerhet själva affären som verkar ha varit en stor succé. Sju skolor har till och med blivit inspirerade att skapa egna affärer med liknande koncept.

Lekopricksaffären har givit de flesta pedagoger en ökad kunskap om miljö- och rättvisemärkning och har i viss mån ökat pedagogernas intresse för frågorna. I någon mån har Lekopricksaffären fått konsekvenser för verksamhetens inköp och bidragit till att fler miljö- och rättvisemärkta varor inhandlas.

Majoriteten av alla barn uppfattas ha ökat sin förståelse för miljö- och rättvisemärkning. Den kunskap de fått har, i den mån den har gått att observera, uppfattats som ganska kortlivad. Information om miljö- och rättvisemärkning har även i viss mån nått ut till barnens föräldrar, både genom pedagogernas försorg och genom barnens spontana prat.

Lekopricksaffären tycks ha gett effekter även på lite längre sikt; dels att personal och barn har fortsatt att arbeta enligt konceptet men också genom att man på olika sätt har fördjupat sitt miljöarbete.

Generellt kan sägas att inga stora skillnader fanns mellan verksamheter som hade lånat utställningen och verksamheter som hade besökt utställningen på bibliotek, varför dessa siffror inte har redovisats. En svag trend är dock att de pedagoger vars verksamhet har lånat utställningen verkar ha varit allra mest positiva till Lekopricksaffären och fått mest behållning av den.

Föreläsning om miljö- och rättvisemärkning

BAKGRUND

Den metod som konsumentvägledarna oftast använder för förebyggande arbete med unga är föreläsningar om konsumentkunskap ute i skolorna. I april/maj 2005 höll representanter för konsumentförvaltningen tre föreläsningar av den här typen, med fokus på miljö- och rättvisemärkning mer specifikt. Två grundskolor var inblandade, med klasser från årskurs sju till nio. På den ena skolan hölls två föreläsningar med två klasser i taget. Här medverkade även en konsumentvägledare. På den andra skolan hölls en föreläsning i aulan för sju klasser och deras lärare, i samband med skolans miljövecka. Skolorna har själva kontaktat konsumentförvaltningen och efterfrågat en föreläsning av den här typen.

METOD

Endast en av föreläsningarna ("aula-föreläsningen") kommer att utvärderas här, eftersom läraren som var inblandad i de första föreläsningarna inte har kunnat medverka i någon intervju. Två pedagoger som närvarade vid aula-föreläsningen har telefonintervjuats (bilaga 7). Frågor av både öppen och slutna (det vill säga frågor med fasta svarsalternativ) karaktär har ställts.

RESULTAT

I detta avsnitt presenteras alla resultat, indelade i områdena "Vad tyckte pedagoger och elever om föreläsningen?", "Ledde det till förändringar i attityd hos pedagogerna och eleverna?", "Vad hände sedan?" och "Utvärderande/avslutande frågor".

Vad tyckte pedagoger och elever om föreläsningen?

Båda pedagogerna tyckte att det var en "ganska bra" föreläsning både avseende upplägg och innehåll, och de uppfattade det som att eleverna tyckte att föreläsningen var "ganska intressant" samt att de under föreläsningen verkade "ganska engagerade". Ett problem som båda lyfte fram var att det var ett mindre bra forum – en aula-föreläsning med alldeles för många elever (140) på en gång¹⁴. Många elever hade helt enkelt svårt att rikta fokus framåt. Pedagogerna påpekade dock att det nog var bristande samordning mellan konsumentförvaltningen och skolan i fråga som var orsaken till det här, snarare än att föreläsningen i sig skulle ha varit dålig på något sätt. Den ena pedagogen framförde även att nivån på föreläsningen låg något lågt, eftersom man precis hade talat om miljö- och rättvisemärkningar på skolan. Pedagogen uppfattade det som att föreläsningen inte gav tillräckligt mycket fördjupning för eleverna, men menade att även detta var en konsekvens av bristfällig samordning. Däremot tyckte båda pedagogerna att föreläsningen tog upp viktiga och intressanta ämnen och pekade särskilt på den interaktiva delen av föreläsningen, då elever fick komma fram på scenen och spela Lekoprickspelet. Detta var mycket uppskattat av eleverna.

¹⁴ Skolan hade själv valt forumet för föreläsningen.

Ledde det till förändringar i attityd hos pedagogerna och eleverna?

För de två tillfrågade pedagogernas del verkade inte föreläsningen ha lärt dem så mycket nytt. Båda besvarade frågan "Kände du att du lärde dig något nytt" med "Nej, nästan inget". Båda förklarade detta med att de redan var intresserade och kunde ganska mycket. Enligt pedagogerna var också eleverna "ganska intresserade" och kunde en hel del innan föreläsningen, just för att man redan hade berört de här ämnena på skolan. Båda var osäkra på om eleverna verkligen fick någon kunskapsmässig behållning av föreläsningen.

Vad hände sedan?

Båda pedagogerna tillfrågades om föreläsningen ledde till att man fortsatte arbeta med miljö- och rättvisefrågor. En av pedagogerna berättade då att klasserna efter föreläsningen fick arbeta med ett projekt kring det material som delades ut i samband med föreläsningen, bland annat broschyren "Vad har du i håret?" och en märkningsguide. Projektet gick ut på att eleverna var ute i affärerna och "inventerade" miljömärkta varor. Vad gäller det mer långsiktiga arbetet med frågor rörande miljö- och rättvisemärkning, berättade pedagogerna att skolans miljövecka är något som återkommer varje år, och att man därför kontinuerligt jobbar med miljöfrågor. Det var alltså inte föreläsningen i sig som drog igång ett sådant arbete på skolan.

Utvärderande/avslutande frågor

På frågan om en föreläsning om miljö- och konsumentfrågor är ett bra sätt att nå ut till högstadielärover, svarade den ena pedagogen:

"Ja, men i mindre grupper. Kanske kunde man även fokusera på fler frågor?"

Den andra pedagogen var mer tveksam:

"Vet inte riktigt. Bättre med seminarieform – först kort information och därefter diskussioner".

En avslutande kommentar från en av pedagogerna var

"Föreläsningen var det ju inget fel på. Och om de (föreläsarna) skulle återkomma kan man prata ihop sig innan och rikta föreläsningen på ett bättre sätt".

SAMMANFATTANDE KOMMENTARER

De båda intervjuade pedagogerna verkade väldigt samstämmiga i sina åsikter om föreläsningen. De tyckte att föreläsningen i sig var bra, men på grund av samordningsproblem var forumet dåligt och nivån något för låg i förhållande till elevernas tidigare kunskaper. Föreläsningen och de idéer som presenterades där verkar inte heller ha lett till några långsiktiga förändringar vare sig i elevernas kunskap och intresse, eller arbetet med miljö- och konsumentfrågor i skolan. En förklaring till detta kan nog vara just att forum och nivå inte var särskilt väl anpassade till målgruppen, och att skolan redan har ganska mycket fokus på miljöfrågor genom sin miljövecka.

Det går inte att dra några generella slutsatser baserade på endast en skola. Vad som var tydligt vid den här skolan var dock att konsumentförvaltningen försökte nå alldeles för många elever på en gång, vilket inte verkar ha varit särskilt effektivt. Det här exemplet påvisar också vikten av att lägga sig på rätt nivå i förhållande till målgruppen när man föreläser. Detta kan vara svårare att uppnå i just en föreläsning, som ofta är något ganska "statiskt", jämfört med ett mer flexibelt format som till exempel ett metodmaterial.

DEL 4: Slutsatser och jämförelser mellan de olika verksamheterna

I det här avsnittet följer inledningsvis en sammanfattning av vad som framkommit i rapportens olika delavsnitt. Därefter jämförs de olika projekten, i den mån det är möjligt, med varandra.

jag:konsument

Syftet för det övergripande projektet jag:konsument har varit att öka ungdomars intresse, engagemang och kunskaper inom konsumtions- och miljöfrågor i syfte att förstå sambandet mellan den egna livsstilen, samhället och miljön.

De pedagoger som deltog i **seminariet i Stadshuset**, tyckte bland annat att seminarier av den typen fungerar som en bra inspirationskälla, att de fick ökad medvetenhet och nya infallsvinklar och att det var bra att det fanns utrymme för diskussion. Pedagogerna känner att det finns dåligt med tid till diskussion med kollegor i skolan, och att det är svårt att upprätthålla kontakter med andra lärare. De flesta ansåg också att det här seminariet var ett bra sätt att i förlängningen nå ut till unga konsumenter. Några av lärarna hade på olika sätt använt sig av seminariet och det medföljande materialet i sin undervisning, men seminariet ledde inte vidare till några andra aktiviteter på skolan såsom temadagar, föreläsningar eller olika samarbeten. Mer konkreta förslag på hur man kan gå vidare utifrån materialet efterfrågades. Seminariet verkar alltså ha varit ett bra forum för lärare att mötas och bli inspirerade, och vissa av frågeställningarna som togs upp på seminariet har, åtminstone på kort sikt, påverkat undervisningens innehåll. Däremot var det svårt för lärarna att uttala sig om vad seminariet i förlängningen hade gett eleverna.

I **Rinkebysatsningen** arbetade konsumentförvaltningen med att engagera eleverna i workshops där de själva fick skapa digitala berättelser om jämställdhet och reklam. Där visar eleverna att de, med stöd av ett diskussionsunderlag som lärarna fick använda i klasserna, lärt sig att förstå sambandet mellan den egna livsstilen och samhället. Rinkebysatsningen är ett bra exempel på en insats där man har lyckats agera på målgruppens arena. Mer långsiktiga effekter, såsom kvarvarande engagemang och kunskaper hos eleverna, har varit svåra att mäta i den här undersökningen eftersom de aktuella eleverna nu går på gymnasiet. Lärarna på Rinkebyskolan uttrycker dock att de skulle vilja fortsätta att arbeta med den här typen av metoder och skulle gärna fortsätta ett liknande samarbete som det med konsumentförvaltningen. Däremot verkar de inte ha tagit några egna initiativ till att arbeta vidare självständigt med de här frågorna eller metoderna. Anledningen till detta är enligt den intervjuade läraren att kompetens och resurser saknas.

De hem- och konsumentkunskapslärare som har kommit i kontakt med **jag:konsument-utskicket**, anser att materialet är ett bra sätt att nå ut till de unga, eftersom det är utformat utifrån ungas egna erfarenheter. Metodmaterialet verkar, liksom Rinkebysatsningen, vara ett bra exempel på hur man rör sig på målgruppens arena. Eftersom utskicket gjordes så nyligen – februari 2006 – har bara ett fåtal av de intervjuade pedagogerna hunnit arbeta med materialet och det går därför i nuläget inte att mäta eventuella efterföljande effekter. Desto fler har däremot för avsikt att integrera materialet i sin undervisning under kommande terminer, vilket tyder på att det är ett för pedagogerna användbart material. En CD-rom som en del i materialet har dock visat sig vara problematiskt, eftersom det i hemkunskapens lokaler ofta inte finns tillgång till datorer. De gånger datorer har funnits, har det dessutom varit problem med för låg prestanda på datorerna. Flera pedagoger uttryckte att de är

positiva till den här typen av materialutskick, eftersom det är något de inte får så ofta. Det påpekades dock att det skulle behövas någon typ av introduktion av materialet för lärarna inför användandet.

Lekoprickaffären

Målsättningen med Lekoprickaffären är att integrera hälsa, miljö, etik och ekonomi i det löpande arbetet i stadens verksamheter. I det ingår också att öka kunskapen om de oberoende miljö- och etikmärkningar som finns i Sverige.

Utställningen **Lekoprickaffären** och tillhörande pedagogiskt material uppfattas som bra utformat, väl anpassat för barnen och roligt för barnen att arbeta med. Just pedagogiken bakom Lekoprickaffären, att leka fram kunskap, lovordas av inblandade pedagoger. Detta är återigen ett bra exempel på hur man har lyckats verka på målgruppens arena. Både pedagoger och barn har fått ökade kunskaper om miljö- och rättvisemärkning, och utställningen verkar även ha fått mer långtgående effekter i och med att hela sju verksamheter har skapat egna affärer efter samma koncept och att man i vissa skolor har börjat köpa in fler märkta varor till verksamheten. Flera pedagoger vill dessutom boka Lekoprickaffären igen, och ett flertal berättar att de har rekommenderat utställningen vidare till andra skolor. Barnens kunskapshöjning i ämnet verkar ha kvarstått åtminstone en tid, men det verkar som att någon typ av uppföljning av Lekoprickaffären skulle behövas, kanske genom att utställningen besöks igen efter en tid, att man använder det pedagogiska materialet igen eller på något annat sätt repeterar de miljö- och rättvisemärken som finns.

De två pedagoger som intervjuades om **föreläsningen om miljö- och rättvisemärkning**, tycker att det var en bra föreläsning men att forumet i just det fallet var mindre bra¹⁵ – en aula med 140 elever – och att nivån på föreläsningen var något låg i förhållande till elevernas förkunskaper. Båda pedagogerna anser att det är bättre att arbeta med eleverna i mindre grupper, men framhöll de mer interaktiva momenten i föreläsningen som något positivt. Föreläsningen verkar inte ha gett upphov till några långsiktiga förändringar vare sig i elevernas engagemang, intresse och kunskaper, eller av arbetet med miljö- och konsumentfrågor i skolan, troligen som ett resultat av att både formatet och nivån på föreläsningen var dåligt anpassade till målgruppen. Sammantaget visar detta på vikten av samordning med skolan i fråga, för att på så sätt kunna nå eleverna och att försöka verka på deras arena.

¹⁵ Skolan hade själv valt forumet för föreläsningen.

Jämförelser

Alla de uppräknade verksamheterna har på olika sätt och i olika utsträckning lyckats uppnå sina respektive mål, men den aktivitet som tveklöst sticker ut allra mest är utställningen **Lekopricksaffären**. Den har fått genomgående väldigt bra omdömen från berörda pedagoger gällande både pedagogiskt och praktiskt utförande. Barnen har uppskattat utställningen och fått nya kunskaper. Lekopricksaffären tycks också vara den aktivitet som har fått mest långsiktiga effekter. Konceptet, att konsumentförvaltningen satsat på att utbilda pedagoger som i sin tur utbildar barnen, har visat sig fungera mycket väl, vilket gör Lekopricksaffären till en kostnadseffektiv verksamhet. Lekopricksaffären verkar alltså ha varit en på alla sätt lyckad satsning.

Föreläsningen inom samma tema som Lekopricksaffären på en högstadieskola verkar däremot ha haft mer begränsade effekter. Att försöka nå så många på en gång innebär i och för sig ingen stor ekonomisk kostnad och tar inte heller så mycket tid i anspråk, men det verkar inte ha varit ett effektivt sätt att nå ut med sitt budskap. De mer interaktiva delarna i föreläsningen framhölls som något positivt av pedagogerna, varför mer utrymme kanske borde ges till den typen av aktiviteter.

Det centrala i hela jag:konsument-projektet har varit att starta diskussion med unga kring konsumtions- och miljöfrågor, inte att komma med färdiga lösningar och svar. Ett annat viktigt fokus har varit att etablera olika samarbeten med skolor. **Rinkebysatsningen** är ett bra exempel på hur man har låtit eleverna få komma till tals och skapa eget material. Satsningen tycks också ha varit ett mycket lyckat samarbete mellan skolan och konsumentförvaltningen. När det gäller själva målsättningen för jag:konsument, att öka ungdomars intresse och kunskaper, så verkar det lite mer osäkert i vilken utsträckning dessa mål har uppnåtts. Rinkebysatsningen var en påkostad och intensiv punktinsats. Samarbetet verkar ha fungerat utmärkt och eleverna verkar åtminstone kortsiktigt ha fått ett ökat engagemang och intresse. Men i den enda intervju som gjordes, framkom att det kanske var arbetsstämman, snarare än ämnena i sig, som var det som engagerade eleverna mest. Det verkar som att det finns en risk att ämnet har "drunknat" lite i allt runt omkring. Satsningen har inte heller lett till att skolan självständigt arbetat vidare med det här temat och de här metoderna. Ett problem verkar vara att medan materialet är välanpassat till sin målgrupp, högstadiums elever, så är det inte så anpassat efter deras lärare. Man har inte tagit hänsyn till lärarnas förutsättningar för att kunna arbeta vidare med metoderna och materialet. Utan fortbildning av lärarna inför den här typen av metodanvändande, kan man inte säga att projektet är kostnadseffektivt.

Användandet av **jag:konsument-utskicket** är något som pågår just nu, varför eventuella effekter av materialet har varit svåra att utvärdera. Vad som har framkommit är ändå att just ett utskick faktiskt är ett bra sätt för att nå hem- och konsumentkunskapslärarna, eftersom de inte får så mycket utskick för övrigt. Däremot borde det kombineras med någon typ av utbildning eller information i samband med utskicket. De intervjuade pedagogerna anser att materialet är tilltalande för ungdomarna och att det "talar deras språk", varför det borde ha stora möjligheter att nå målgruppen och att i förlängningen öka deras engagemang och kunskaper. De två pedagoger i undersökningen som redan hunnit använda materialet har på olika sätt modifierat det och kombinerat det med annat material. Det tyder på att jag:konsument-materialet är ett flexibelt material som verkar relativt enkelt att integrera i undervisningen. De säger vidare att de tror att elevernas insikt om de berörda ämnena har ökat efter arbetet med materialet. Däremot finns samma problem med det här utskicket

som med Rinkebysatsningen, att materialet inte är anpassat till lärarnas förutsättningar. Materialet på CD-rom har inte heller varit särskilt väl anpassat till de tekniska förutsättningar som har funnits vid skolorna.

Seminarier i Stadshuset fungerade som en bra inspirationskälla och gav i vissa fall upphov till att pedagogerna använde sig av seminariet och materialet i sin undervisning, men verkar inte ha gett några långsiktiga effekter. Det verkade finnas behov av att följa upp seminariet och att få mer konkreta verktyg för att i större omfattning kunna gå vidare med de här frågorna i skolorna.

Sammanfattningsvis kan sägas att konsumentförvaltningens olika satsningar inom jag:konsument och Lekopricksaffären har uppnått sina mål i varierande grad. Ett mönster som uppträder tydligt är att det verkar som att en kombination av flera angreppssätt är det som fungerar bäst. Seminarier och föreläsningar bör kombineras med metodmaterial och mer interaktiva aktiviteter och vice versa. Dessutom visar den här utvärderingen att inför ett utskick, samarbete eller liknande är viktigt att göra en noggrann målgruppsanalys, där man inte bara tar hänsyn till elevernas behov och förutsättningar, utan också till de inblandade pedagogerna och deras möjligheter att använda material och metoder. Tekniska och resursmässiga begränsningar på skolorna är också viktiga att ta hänsyn till.

Bilagor

BILAGA I

Telefonintervju om seminarium 6:e dec

- 1, Kommer du ihåg seminariet du deltog i?
- 2, Vad var det som fick dig till att avsätta tid till detta seminarium?
- 3, I vilken utsträckning har ni arbetat med just reklam och konsumentfrågor tidigare på skolan?

Seminariets upplägg och innehåll

- 4, Vad tyckte du om programmet under kvällen? Minns du något som var särskilt intressant? Fanns det något som var mindre intressant?

Sammanfattningsvis, skulle du säga att seminariet var:

- Mycket bra
- Ganska bra
- Ganska dåligt
- Mycket dåligt

- 5, Kommer du ihåg hur du kände dig efter informationskvällen? Skapades det nya kontakter, blev det intressanta diskussioner?

- 6, Kommer ni ihåg att ni fick med er material som behandlade ämnena på seminariet?

Materialet ni fick med er bestod bl a av en CD-rom med ett avsnitt från Reklamfabriken och boken Varumärkt med mera.

- 7, a) Fanns det något i materialet som var särskilt bra och användbart?

- b) Fanns det något som var mindre bra?

Uppföljning/ Vad hände sen?

- 8, a) Använde ni er av materialet på något sätt i er verksamhet?
- Hur då?

- b) Vilken del av materialet jobbade ni med?

- 9, a) Hur skulle du säga att seminariet och det medföljande materialet knöt an till din ordinarie undervisning?

- b) Var seminariet och materialet kompletterande till ordinarie undervisning eller kändes de som ett fristående inslag? Varför? Hur då?

- 10, Om reklam och konsumentfrågor inte har varit en del av den tidigare undervisningen:

-Har reklam och konsumentfrågor blivit fortsatt integrerat i er verksamhet som en följd av seminariet? På vilket sätt?

Om reklam och konsumentfrågor varit en del av den tidigare undervisningen:

-Har seminariet och det medskickade materialet påverkat undervisningens upplägg och/eller innehåll? På vilket sätt?

11, Har seminariet lett fram till andra typer av aktiviteter? T.ex. temadag på skolan, samarbete med andra skolor, workshops.

Attityder och kunskap

12, Har seminariet och det medföljande materialet lett till att eleverna fått ökade kunskaper om reklam och konsumentfrågor? På vilket sätt?

13, Har seminariet och det medföljande materialet påverkat elevernas attityder till reklam, konsumtion och jämställdhet på något sätt?

- Om ja, hur då?

14, Har seminariet och det medföljande materialet bidragit till att ge eleverna analysverktyg för att bemöta reklam (att kritiskt kunna granska den)? På vilket sätt?

15, Anser du att du själv lärt dig något av seminariet med tillhörande material?

16, Har ditt intresse för reklam och konsumentfrågor ökat eller minskat i kontakt med konsumentförvaltningens satsning?

- ökat
- minskat
- oförändrat

Reflektioner

17, Tycker du att seminariet var ett bra sätt att nå ut med frågor kring reklam och konsumtion till dig som lärare?

18, Är den här typen av seminarium ett bra sätt för att i förlängningen nå ut till unga konsumenter?

19, Har du något att tillägga kring det vi precis talat om?

BILAGA 2

Djupintervju om Rinkebysatsningen

Inledande/Konkret tillvägagångssätt

1a) Enligt min uppgift hade ni i skolan redan börjat jobba med reklam och jämställdhet när konsumentvägledaren i Rinkeby stadsdel tog kontakt med er våren -05?

b) Hur hade ni tänkt att arbetet med jämställdhet och reklam skulle ske under terminen, innan konsumentförvaltningen kom in i bilden?

2a) Hur tog ni den kontakten på skolan?

- Kom erbjudandet om samarbete som en överraskning?

b) Hur var bemötandet från övriga lärarkollegiet till en början? Minns du hur diskussionerna gick kring samarbetet innan konsumentförvaltningen var på plats?

3, Hur var din inställning till samarbetet till en början?

- Vad hade du för förväntningar?

4a) När temat och tidsdispositionen stod klar för terminen, hur var elevernas respons till det hela?

b) Skulle du säga att eleverna över lag var:

Mycket positiva

Ganska positiva

Ganska negativa

Mycket negativa

5, Kan du återge i stora drag hur arbetet gick till under de här månaderna?

6, Ni fick metodmaterial från konsumentvägledaren, vilket bestod av FLICKA, material från UR, Allt är möjligt och lite annat från konsumentförvaltningens Lisa Ericson.

Hur gjorde ni rent konkret när ni arbetade med materialet i skolan?

7, Hur frekvent jobbade ni med Reklam och Jämställdhet under terminen och under vilka omständigheter?

8, Hur var tidsdispositionen per tillfälle?

9, Påverkade den här satsningen din övriga planerade undervisning vad gäller tidsutrymme och innehåll?

10, Har det på något sätt varit svårt eller problematiskt att arbeta med materialet och/eller ämnena?

11, I en utvärdering som gjordes av eleverna responderade de särskilt positivt kring rap och workshops som var de bitar som Lisa Ericson från konsumentförvaltningen var med och påverkade tillsammans med Kulturskolan. Hur ser du på de delprojekten? Observerade du något intressant i anslutning till detta?

12, Enligt den rapport jag tagit del av fanns vissa önskemål från lärarnas sida att få mer utbildning kring workshops. Har ni kunnat jobba vidare med workshops efter den här projekttiden, eller står önskemålen kvar?

13, Fanns det svårigheter för dig eller eleverna att jobba med just workshops? Vad?

14, Under terminsslutet åkte några elever till Italien i samband med ett EU-utbytes projekt. Elever från flera EU-länder deltog. Alla medverkande hade jobbat med jämställdhetsfrågor och eleverna från Rinkeby visade ett utdrag av filmerna som producerats i workshopen. Lisa Ericson dokumenterade resan och även en intervju med en tjej om vad detta arbete innebar för henne. Detta resulterade sedan i en film som visades för elever och deras föräldrar på Rinkebyskolan. Vad har hänt med den filmen sedan? Har ni använt er av den i något sammanhang? Eller har ni inspirerats att jobba med filmskapande i anknötning till något annat?

Attityder och kunskap

15a) Hur upplever du att eleverna tyckte det var att arbeta med projektet i sin helhet?

b) Skulle du säga att eleverna över lag tyckte det var:

Mycket roligt

Ganska roligt

Ganska tråkigt

Mycket tråkigt

16, Vilka aktiviteter och vilken information uppfattade du hade störst genomslagskraft på eleverna?

- Varför tror du just dessa nådde fram?

17, Finns det frågor eller diskussioner som särskilt lyftes fram av eleverna själva? Berätta!

18a) Konsumentförvaltningen gick ju tillväga på ett sådant sätt att inte komma in och berätta hur saker och ting är, utan ställde istället frågor på ett sätt som fick eleverna att styra lite utifrån sitt eget perspektiv. Vad tycker du om ett sådant tillvägagångssätt?

b) Arbetade ni mycket enligt det konceptet redan på skolan?

19, Upplever du att elevernas intresse för jämställdhets och reklamfrågor har ökat eller minskat i anknytning till samarbetet med konsumentförvaltningen? Kan du ge något konkret exempel?

20, Uppfattar du att eleverna lärt sig något av projektet?

- Kan du ge exempel på vad?

- Hur yttrar det sig?

21, Har du någon uppfattning om det kan finnas en skillnad mellan könen gällande intresse och kunskap hos eleverna? Exempel?

22, Nu har det gått en tid sedan samarbetet med konsumentförvaltningen och temat under terminen. Kan du säga något om kunskapen tycks kvarstå i någon omfattning hos eleverna?

23, Upplever du att ditt eget intresse för frågorna ökat eller minskat i och med samarbetet med konsumentförvaltningen?

24, Känner du att du lärt dig något av samarbetet?

25, Vilka aktiviteter och vilken information hade störst genomslagskraft på dig? (Eller: ... Inspirerade dig mest?)

- Varför då?

26a) Hur skulle du säga att reklam och jämställdhet, metodmaterialet och arbetssättet knyter an till din ordinarie undervisning?

b) Var de kompletterande eller kändes de som ett fristående inslag?

Vad har hänt sedan?

27, När satsningen avslutades på skolan, har ni fortsatt att arbeta med de här frågorna i någon mån? - Hur i så fall?

28, Har ni planerat att/eller finns det önskemål om att arbeta med de här frågorna på något sätt i verksamheten? Vad?//Hur?

29, Har ni använt metodmaterialet som ni fick konsumentförvaltningen efter projektets avslut i maj -05? Om ja; -Hur då? -Har det funnits några svårigheter?

30, Har eleverna visat att de vill veta mer om de här ämnena?

-Hur har det yttrat sig?

31, Har projektet lett till att några av dessa arbetsmetoder integrerats i andra ämnen?
-Vilka? Hur då?

32, Har eleverna efterfrågat mer av den här typen av projektarbete?

33, -Är det några särskilda arbetsformer som de skulle vilja jobba med igen?

Ja, nämligen:

Därför att:

34, Har informationen och materialets utformande influerat andra i lärarkollegiet? (t ex att de lyft fram dessa frågor i sin egen ämnesundervisning eller använt sig av metoderna som använts)

Avrundning/summering

35, Skulle ni kunna tänka er att inleda ett liknande samarbete igen i framtiden?
-Om ja, varför? Vilka frågor skulle ni kunna tänka er att jobba med då?

36, Anser du att en satsning av den här typen över en längre tid är ett bra sätt att nå ut till unga? Varför?

37, Vad är bra med en sådan här satsning om man vill förankra kunskap hos eleverna?

38, Vad är mindre bra med en sådan här satsning?

Egen reflektion

39, Hur har dina egna funderingar kring det här projektet varit? Summera i stora drag hur du resonerat kring materialet, arbetssättet och frågorna.

40, Har du något övrigt att tillägga kring det vi har pratat om?

BILAGA 3

Telefonintervju om jag:konsument-utskick

I, Kommer ni ihåg materialet?

II, Läste ni materialet?

III, a) Använde du materialet i din undervisning?

Om ja;

be att få boka tid för intervju.

Om Nej;

III, b) Planerar ni att använda materialet under kommande terminers verksamhet?

Nej, vi har inte använt materialet men vi planerar att göra det

1, Hur uppfattade du materialets innehåll när du först höll broschyren med CD-romen i din hand? (för att fånga upp om man kan ha tagit informationen som en typ av reklam som lätt kan sorteras bort.)

2, Vad anser du om materialets utformande?

Mycket bra

Ganska bra

Ganska dåligt

Mycket dåligt

3, Vad fick dig intresserad eller motiverad att arbeta vidare med materialet? (Följebrevets utformande eller materialets utformande vid första anblick)

4, Det här materialet bygger på ungdomars egna erfarenheter och funderingar. Vad tycker du om ett sådant upplägg?

5, Anser du att materialet är lättöverskådligt?

ja

nej

vet ej

6, Anser ni att dessa ämnen är viktiga att resonera kring i skolan?

Mycket viktiga

Ganska viktiga

Ganska oviktiga

Mycket oviktiga

7, Hur intresserad är du av hållbar konsumtion?

Mycket intresserad

Ganska intresserad

Ganska ointresserad

Mycket ointresserad

8, Och ditt intresse för konsumentfrågor och rättigheter?

Mycket intresserad
Ganska intresserad
Ganska ointresserad
Mycket ointresserad

9, Anser du att den här typen av utskick är en bra metod för att nå ut till dig som lärare?

- ja
- nej
- vet ej

10, När planerar ni att använda materialet?

Nej, vi har valt bort materialet

11, Vilken är anledningen till att ni valde bort att använda jag:konsument?

12, Hade ni valt att arbeta med materialet om
a, innehållet sett annorlunda ut?
b, utformandet varit annorlunda?

13, Har ni arbetat med de här ämnena på er skola på ett annat sätt?
- När? Hur?

14, Anser ni att dessa ämnen är viktiga att resonera kring i skolan?

Mycket viktiga
Ganska viktiga
Ganska oviktiga
Mycket oviktiga

(7), Hur intresserad är du av hållbar konsumtion?

Mycket intresserad
Ganska intresserad
Ganska ointresserad
Mycket ointresserad

(8), Och ditt intresse för konsumentfrågor och rättigheter?

Mycket intresserad
Ganska intresserad
Ganska ointresserad
Mycket ointresserad

(9), Anser du att den här typen av utskick är en bra metod för att nå ut till dig som lärare?

- ja
- nej
- vet ej

15, Tror du användningen av materialet skulle ske i större utsträckning om lärare eller ledning kommit i kontakt med det på ett annat sätt?

-Något förslag på hur informationsförmedling skulle kunna ske istället?

BILAGA 4

Djupintervju om jagkonsument-utskicket

Introduktion och kontakt

Presentera/visa materialets innehåll och upplägg. Påminn om att vi är där därför att de svarat att de på något sätt *har* använt sig av materialet.

Materialet

Utformande, upplägg och innehåll

1, Hur uppfattade du materialets innehåll när du först höll broschyren i din hand? (för att fånga upp om man kan ha tagit informationen som en typ av reklam som lätt kan sorteras bort.)

2, a) Vad anser du om materialets utformande?

b) Skulle du säga att materialets utformande är

Mycket bra
Ganska bra
Ganska dåligt
Mycket dåligt

3, a) Vad anser du om materialets innehåll?

b) Skulle du säga att materialets innehåll är

Mycket bra
Ganska bra
Ganska dåligt
Mycket dåligt

4, Vad fick dig intresserad eller motiverad att arbeta vidare med materialet? (Följebrevets utformande eller materialets utformande vid första anblick)

5, Det här materialet bygger på ungdomars egna erfarenheter och funderingar. Vad tycker du om ett sådant upplägg?

Hanterbarhet och överskådlighet

6, Anser du att materialet är lättöverskådligt?

7, Betraktar du det som enkelt eller svårt att arbeta med CD-rom skivan?

8, Om möjligt vill vi lyfta fram det i materialet som är bra, och presentera vilka delar som kan behöva mer bearbetning. Alla typer av kritik är önskvärd. Har du några synpunkter, positivt såväl som negativt på *innehållet* i de olika delmomenten:

Smart konsument
Reklam och jämförbarhet
Miljömedveten konsumtion
Rättvisa varor

Eventuellt urval, motivering till detta

9, Valde du bort en eller flera delar av de fyra delmoment:

- Smart konsument
- Reklam och jämställdhet
- Miljömedveten konsumtion
- Rättvisa varor

10, Om ja, motivera varför du valt bort varje enskilt delmoment.

11, Och de delmoment ni valde att arbeta med, kan du motivera valet av dessa?

12, Hur ingående har ni arbetat med materialet i varje delmoment?

Konkret tillvägagångssätt

13, Har man vidrört de här frågorna tidigare på skolan?

- När?

- På vilket sätt? (t ex temavecka eller i andra undervisningsämnena)

14, Uppfattar du att er kursplan och skolans arbetssätt ger utrymme för ett sådant här pedagogiskt verktyg, och den här typen av ämnen?

15, Hur gjorde ni rent konkret när ni arbetade med materialet i skolan? (här får informanten berätta fritt, men vi vill veta;

Hur *frekvent* man jobbat med frågorna.

Tidsdisposition/gång.

16, Valde du att använda dig av de föreslagna övningarna på CD-romen eller skapade du andra arbetssätt för eleverna att bearbeta informationen och reflektera kring frågorna?

- Vad/Hur?

Attityd: Intresse, kunskap och medvetenhet samt eventuellt engagemang

17, Upplever du att ditt eget intresse för frågorna ökat eller minskat i samband med materialet jag:konsument?

18, Känner du att du lärt dig något av materialets utformande eller innehåll?

19 a, Hur skulle du säga att materialet och ämnet knyter an till din ordinarie undervisning?

b, Var materialet och ämnet kompletterande eller kändes det som ett fristående inslag?

20, a) När du presenterade materialet för eleverna hur upplevde du deras inställning?

b) Skulle du säga att eleverna var

Mycket intresserade

Ganska intresserade

Ganska ointresserade

Mycket ointresserade

21, a) Hur upplever du att eleverna tyckte det var att arbeta med materialet?

b) Skulle du säga att elevernas tyckte det var

Mycket roligt

Ganska roligt

Ganska tråkigt

Mycket tråkigt

22, Upplever du att elevernas intresse för frågorna som tas upp i materialet jag:konsument har ökat eller minskat?

- 23, Uppfattar du att eleverna lärt sig något av materialets utformande och innehåll?
-Vad?
-Hur yttrar det sig?

Vad har hänt sedan?

- 24, Har ni fortsatt att arbeta med de här frågorna?

Om ja: Hur i så fall?

Om nej: Vill ni fortsätta arbeta med de här frågorna på något sätt i verksamheten?

- 25, Har eleverna efterfrågat mer av den här typen av pedagogiskt material?

- 26, Har de visat att de vill veta mer om de här ämnena?

27, Har informationen och materialets utformande influerat andra i lärarkollegiet? (t ex att de lyft fram dessa frågor i sin egen ämnesundervisning eller använt sig av metoden som materialet bygger på)

Avrundning/summering

- 28, Skulle ni kunna tänka er att fortsätta arbeta med den här typen av pedagogiskt material?

- 29, Skulle ni kunna tänka er att använda jag:konsument-materialet igen i framtiden?

- 30, Anser du att den här typen av utskick är en bra metod för att nå ut till dig som lärare?

- 31, Är den här typen av utskick ett bra sätt att väcka intresse, engagemang och medvetenhet hos unga konsumenter?

Egen reflektion

32, Hur har dina egna funderingar kring det här projektet varit? Berätta i stora drag hur du resonerat kring materialet och frågorna.

- 33, Har du något övrigt att tillägga kring det vi har pratat om?

BILAGA 5

Telefonintervju om Lekoprickaffären

Tillvägagångssätt

- 1, Hur kom du i kontakt med Lekoprickaffären första gången?
- 2, Vem tog initiativet på er skola att låna eller besöka utställningen?
- 3, Varför valde ni att låna/besöka utställningen?
- 4, Det förekom ett utbildningstillfälle knutet till Lekoprickaffären-utställningen. Deltog du vid utbildningstillfället?
 ja
 nej
 minns ej
- 5, Anser du att du fick tillräcklig information för att kunna arbeta med Lekoprickaffären?
 ja
 nej
 minns ej
- 6, Fick barnen göra flera besök i Lekoprickaffären?
 ja
 nej
 minns ej

Om materialet

- 7, Upplevde du att barnen tyckte om att leka i affären?
Tyckte de att det var:
 mycket roligt
 ganska roligt
 ganska tråkigt
 mycket tråkigt
- 8, Vad tycker du om Lekoprickaffärens utformande och innehåll?
 mycket bra
 ganska bra
 ganska dåligt
 mycket dåligt
- 9, Hur väl anpassad var affären för barnen att leka i?
 mycket väl
 ganska väl
 ganska dåligt
 mycket dåligt
- 10, Har du själv känt, eller hört av kollegor, om något saknats i Lekoprickaffären?

11, Som komplement till Lekoprickaffären fanns en mapp med pedagogiskt material innehållande övningsuppgifter och cd-rom.

a) Har du tittat på materialet?

- ja
- nej
- vet ej

b) Har ni använt er av det här pedagogiska materialet?

- ja, nämligen.....
- nej

12, Vad tycker du om det pedagogiska materialets utformande och innehåll?

- mycket bra
- ganska bra
- ganska dåligt
- mycket dåligt

13, Hur väl anpassat var det pedagogiska materialet för barnen att arbeta med?

- mycket väl
- ganska väl
- ganska dåligt
- mycket dåligt

14, Upplevde du att barnen tyckte det var roligt att arbeta med det pedagogiska materialet?

Tyckte de att det var:

- mycket roligt
- ganska roligt
- ganska tråkigt
- mycket tråkigt

15, Har du själv känt, eller hört av kollegor, om något saknats i materialet?

Attityd

16, Hur var din inställning till projektet till en början?

- mycket positiv
- ganska positiv
- ganska negativ
- mycket negativ

17, Har ditt eget intresse för miljö- och rättvisemärkning ökat eller minskat i samband med projektet?

- ökat
- minskat
- oförändrat

18, Efter besöket i Lekoprickaffären, hur var din inställning till miljö- och rättvisemärkning?

- mycket positiv
- ganska positiv
- ganska negativ
- mycket negativ

19, Skulle du kunna tänka dig att använda Lekoprickaffären igen inom verksamheten?

- ja
- nej
- vet ej

Kunskap och uppföljning

20, Var barnen redan innan projektet bekanta med ämnet genom skolans verksamhet?

- ja
- nej
- vet ej

21, a) Upplever du att barnens förståelse för miljö- och rättvisemärkning ökat eller minskat i samband med Lekopricksaffären?

- ökat
- minskat
- oförändrat

b) Hur har du observerat det här?

22, a) Händes det att barnen spontant pratade om miljö- och rättvisemärken direkt efter besöket i Lekopricksaffären? (något som uppmärksammats av er pedagoger, eller föräldrars utsagor?)

- ja
- nej
- vet ej

Om ja:

b) I vilka sammanhang?

23, a) Och nu, en tid efter besöket i Lekopricksaffären, händer det att barnen spontant pratar om miljö- och rättvisemärken? (något som uppmärksammats av er pedagoger, eller föräldrars utsagor?)

- ja
- nej
- vet ej

Om ja:

b) I vilka sammanhang?

24, Har du på något sätt observerat att barnens föräldrar blivit mer medvetna om miljö- och rättvisemärkning i samband med projektet?

- ja
- nej
- vet ej

25, Har projektet medfört förändringar i verksamhetens inköp gällande miljömärkta varor?

- ja
- nej
- vet ej

26, Anser du att du själv lärt dig mer om miljö- och rättvisemärkning genom projektet?

- ja
- nej
- vet ej

27, Har projektet på något sätt fortsatt att vara ett inslag i den dagliga verksamheten?

- ja
- nej
- vet ej

28, Efter deltagande i Lekopricksaffären fick barnen ett diplom och en rättvisemärkt fotboll. Gjordes i samband med detta en återkoppling till miljö- och rättvisemärkning?

- ja
- nej
- vet ej

Egna reflektioner

**29, Har det hänt att projektet fört med sig någon direkt negativ påverkan i något avseende?
(Gällande exempelvis individer eller verksamheten?)**

- ja
- nej
- vet ej

30, Tycker du att det här är en bra metod för att öka barns kunskaper inom ett visst ämne?

- ja
- nej
- vet ej

31, Har du något övrigt att tillägga?

BILAGA 6

Djupintervju om Lekopricksaffären

Siffror inom parentes anger motsvarande fråga i telefonintervjun.

Ta med och visa materialet (Viktigt om det var länge sedan man hade utställningen eller var i kontakt med projektet på annat sätt.)

Tillvägagångssätt

- 1, (1) Hur kom du i kontakt med Lekopricksaffären för första gången?
- 2, (2) Vem tog initiativet på er skola att låna utställningen? (eller besöka den)
- 3, Hur var bemötandet av övriga i lärarkollegiet till initiativet?
- 4, (3) Hur resonerade ni när ni bestämde er för att låna/besöka utställningen?
- 5, (4) Det förekom ett utbildningstillfälle knutet till Lekopricksaffären. Deltog du vid utbildningstillfället?
- 6, (5) Anser du att du fick tillräcklig information för att kunna arbeta med Lekopricksaffären?
- 7, Hur gick det till när ni besökte Lekopricksaffären? Berätta!
- 8, (6) Fick barnen göra flera besök i Lekopricksaffären?
- När? Hur frekvent?

Om materialet

- 9, a) Hur upplevde du att barnen tyckte det var att leka i affären?

b) (7) Tyckte de att det var
mycket roligt
ganska roligt
ganska tråkigt
mycket tråkigt
- 10, a) Vad tycker du om affärens utformande och innehåll?

b) (8) Tycker du att utformandet och innehållet var
mycket bra
ganska bra
ganska dåligt
mycket dåligt
- c) Kan du ge exempel på något i affärens utformande och/eller innehåll som varit särskilt bra?
- d) Kan du ge exempel på något i affärens utformande och/eller innehåll som varit mindre bra?
- 11, a) Hur väl anpassad var affären för barnen att leka i?

b) (9) Tycker du att anpassningen av affären var
mycket bra
ganska bra
ganska dåligt
mycket dåligt

12, (10) Har du själv känt, eller hört av kollegor, om något saknats i Lekopricksaffären?

13, Som komplement till Lekopricksaffären fanns en mapp med pedagogiskt material innehållande övningsuppgifter och cd-rom.

a) (11a) Har du tittat på materialet?

b) (11b) Har ni använt er av det här pedagogiska materialet?

ja, nämligen.....

nej

14, Hur gick det till vid själva användandet av det pedagogiska materialet? Berätta hur ni gick tillväga!

15, a) Vad tycker du om det pedagogiska materialets utformande och innehåll?

b) (12) Var det:

mycket bra

ganska bra

ganska dåligt

mycket dåligt

b) Kan du ge exempel på något i det pedagogiska materialet som var särskilt bra?

c) Kan du ge exempel på något i det pedagogiska materialet som var mindre bra?

16, Har det pedagogiska materialet varit lättanvänt för er pedagoger?

17, a) Hur väl anpassat var det pedagogiska materialet för barnen att arbeta med?

b) (13) Var det:

mycket bra

ganska bra

ganska dåligt

mycket dåligt

18, a) Hur upplevde du att barnen tyckte det var att arbeta med det pedagogiska materialet?

b) (14) Tyckte de att det var:

mycket roligt

ganska roligt

ganska tråkigt

mycket tråkigt

19, (15) Har du själv känt, eller hört av kollegor, om något saknats i materialet?

Attityd

20, a) Hur tog du till dig projektet?

b) Kommer du ihåg hur du kände och tänkte innan arbetet med Lekopricksaffären?

c) (16) Var din inställning till projektet till en början:

mycket positiv

ganska positiv

ganska negativ

mycket negativ

21, a) (17) Har ditt eget intresse för miljö- och rättvisemärkning ökat eller minskat i samband med projektet?
ökat
minskat
varken eller

b) Kan du ge konkreta exempel på hur?

22, a) Efter besöket i Lekopricksaffären, hur var din inställning till miljö- och rättvisemärkning?

b) (18) Var du i relation till ämnet:
mycket positiv
ganska positiv
ganska negativ
mycket negativ

23, (19) Skulle du kunna tänka dig att använda Lekopricksaffären igen inom verksamheten?

Kunskap och uppföljning

24, (20) Var barnen redan innan projektet bekanta med ämnet genom skolans verksamhet?
- Om ja, hur introducerades ämnet för barnen?

25, a) (21a) Upplever du att barnens förståelse för miljö- och rättvisemärkning har ökat eller minskat i samband med Lekopricksaffären?
ökat
minskat
oförändrat

b) (21b) Hur har du observerat det här?

26, a) (22a) Händes det att barnen spontant pratade om miljö- och rättvisemärken direkt efter besöket i Lekopricksaffären?

Om ja:

b) (22b) I vilka sammanhang?

27, a) (23a) Och nu, en tid efter besöket i Lekopricksaffären, händer det att barnen spontant pratar om miljö- och rättvisemärken?

Om ja:

b) (23b) I vilka sammanhang?

28, a) (24) Har du på något sätt observerat att även barnens föräldrar har blivit mer medvetna om miljö- och rättvisemärkning i samband med projektet?
-I så fall hur?

29, (25) Vet du om projektet medfört förändringar i verksamhetens inköp gällande miljömärkta varor?

30, (26) Anser du att du själv lärt dig mer om miljö- och rättvisemärkning genom projektet?
-Kan du i så fall ge exempel på vad du har lärt dig?

31, Har du lagt märke till om det skett en kunskapsspridning inom lärarkollegiet?

32, (28) Efter avslutat projekt fick barnen ett diplom och en rättvisemärkt fotboll. Gjordes i samband med detta en återkoppling till projektet på något sätt?

33, (27) Har projektet på något sätt fortsatt att vara ett inslag i den dagliga verksamheten?
- På vilket sätt?
- Har ni fortsatt att arbeta med Lekopricksaffären efter att affären fortsatte sin turné?
- Hur då i så fall? Varför/varför inte?

Egna reflektioner

34, (29) Har det hänt att projektet fört med sig någon direkt negativ påverkan i något avseende?
(Gällande exempelvis individer eller verksamheten?)

35, Hur har dina egna funderingar varit kring projektet från början till slut?

36, (30) Tycker du att det här är en bra metod för att öka barns kunskaper inom ett visst ämne?

37, (31) Har du något övrigt att tillägga?

BILAGA 7

Telefonintervju om föreläsning om miljö- och rättvisemärkning

1, Hur kom det sig att ni hade den här föreläsningen på er skola?

2, Vem tog initiativet?

Föreläsningens upplägg och innehåll

3, a) Vad tyckte du om programmet? Minns du något som var särskilt intressant? Fanns det något som var mindre intressant?

b) Sammanfattningsvis, skulle du säga att seminariet var:

- Mycket bra
- Ganska bra
- Ganska dåligt
- Mycket dåligt

4, Saknade du något i föreläsningen? (Vissa frågor, teman eller specifika fakta)

5, Var nivån på föreläsning väl anpassad till publiken?
- På vilket sätt?

6, Uppmärksammade du hur eleverna tog emot föreläsningen? Var de inledningsvis positiva eller negativa?

- Mycket positiva
- Ganska positiva
- Ganska negativa
- Mycket negativa

7, a) Enligt din uppfattning, verkade eleverna under föreläsningen engagerade? (Lyssnade de uppmärksamt, ställde de frågor till föreläsarna?)

b) Sammanfattningsvis, skulle du säga att de var:

- Mycket engagerade
- Ganska engagerade
- Ganska oengagerade
- Mycket oengagerade

8, Var det något du uppmärksammade vid eller kring det här informationstillfället som var särskilt bra? Fanns det något som var mindre bra?

9, a) Hur skulle du säga att föreläsningen knöt an till din ordinarie undervisning?

b) Var föreläsningen kompletterande eller kändes den som ett fristående inslag?

10, Vid utbildningstillfället delades det ut information av olika slag, bla en broschyr som hette "Vad har du i håret". Använde ni er av informationen på något sätt?

Attityder/kunskap

Enbart Åsö grundskola:

11, När det var dags för föreläsningen, hur tog lärarkollegiet emot föreläsarna? Uppmärksammade du om ni i gruppen inledningsvis var positiva eller negativa?

- Mycket positiva
 - Ganska positiva
 - Ganska negativa
 - Mycket negativa
-

12, Har föreläsningen lett till att eleverna fått ökade kunskaper om miljö- och rättvisemärkning samt hållbar konsumtion? På vilket sätt?

13, Har föreläsningen påverkat elevernas attityder till miljö- och rättvisemärkning samt hållbar konsumtion på något sätt? Om ja, hur då?

14, Anser du att du själv lärt dig något av föreläsningen?

15, Anser du att ditt intresse för miljö- och rättvisemärkning samt hållbar konsumtion ökat eller minskat i samband med föreläsningen?

- ökat
- minskat
- oförändrat

Uppföljning/Vad hände sedan?

16, Arbetade ni vidare med frågor rörande miljö- och rättvisemärkning?
- På vilket sätt?

Egna reflektioner

17, Anser du att en föreläsning om miljö och konsumentfrågor är ett bra sätt att nå ut med denna typ av frågor till högstadiel elever?

18, Kan ni tänka er att låta föreläsarna återkomma?

19, Har du något övrigt att tillägga?